

INDHOLDSFORTEGNELSE | Vore Kirkegårde

<i>Hovednummer:</i>	<i>Tillæget:</i>
Jørgen Fabricius: Kirkegården — en samfundsmæssig og en kirkelig opgave... 53	Årsmøde 1969 53
	Årsregnskab 1/4 1968—31/3 1969 54
	Foreningen for danske kirkegårdsledere 54
	Fra danske dagblade 55
	Modtagne skrifter 58
	Fra blade og tidsskrifter..... 59

Nr. 7 . Oktober 1969 . Bind 23

Tidsskrift udgivet af

Foreningen for Kirkegårdskultur

*Red.: Hortonom Axel Andersen,
Taastrup.*

*Eksp.: Kgs.inspektør Poul W. Olsen,
København.*

Årsmøde 1969. 718:061.22(489) F.f.K.
Årsmødet, der afholdtes i Rønne på Bornholm den 17. juni, begyndte traditionelt med morgenandagt i Rønne kirke, hvor pastor Jørgen Fabricius på en sjælden smuk måde indledte dagen.

Herefter samledes deltagerne i årsmødet på Missionshotellet i Rønne, hvor pastor Götke-Hansen bød velkommen og udtalte sin glæde over, at foreningen for første gang kunne afholde sit årsmøde på Bornholm. Sognepræst Jørgen Fabricius holdt derefter foredrag over emnet: Kirkegården, en praktisk, en samfundsmæssig og en kirkelig opgave. Jørgen Fabricius pegede i sit særdeles inspirerende foredrag på en række væsentlige punkter i kirkegårdens drift og ledelse såvel af etisk-kulturel art som af rent praktisk art og redegjorde til belysning af sine tanker for det arbejde, der gøres ved regulering af Rønne kirkegård.

Efter pastor Fabricius gik man over til generalforsamlingen, og til dirigent valgtes kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted, der på sædvanlig elegant måde ledede generalforsamlingen.

Som første punkt på dagsordenen aflagde pastor Götke-Hansen, efter at have bedt forsamlingen mindes havearkitekt Johannes Tholle, sin beretning. Pastor Götke-Hansen kommenterede de løbende sager, foreningen havde varetaget i årets løb, og omtalte specielt den påtænkte henvendelse til landets menighedsråd, som endnu ikke havde fundet sin rette form, men i håb om, at foreningens økonomi ville kunne bære udgifterne i forbindelse med udsendelse af henvendelsen, ville foreningen søge at gennemføre sagen i tilslutning til menighedsrådsvalgene dette år. Da foreningens mangeårige kasserer, kirkegårdsinspektør Volmer Rud Nielsen havde ønsket at trække sig tilbage af tidsmæssige årsager, udtalte pastor Götke-Hansen en tak for det store arbejde, Volmer Rud Nielsen havde lagt i foreningen gennem årene. I tilknytning hertil nævntes det, at forretningsudvalget havde anmodet kirkegårdsinspektør P. W. Olsen om at påtage sig kassererhvervet, hvilket denne havde indvilget i.

En af de ting, der havde ligget foreningen mest på sinde i årets løb, havde været arbejdet med konsulenttjenesten, og pastor Götke-Hansen fortsatte sin redegørelse for det arbejde, der hidtil er gjort i sagen, men i erkendelse af, at disse teoretiske drøftelser intet resultat havde givet, foreslog pastor Götke-Hansen på bestyrelsens vegne, at man nu

søgte gennemført en forsøgsordning med enkelte, efter foreningens skøn, kvalificerede personer til at varetage tjenesten, således at man af denne vej blandt andet kunne tilegne sig erfaring i sagen.

Pastor Götke-Hansen foreslog følgende, der alle havde erklæret sig villige til, forsøgsmæssigt at påtage sig hvervet.

For Sjælland, Lolland-Falster m. m.:

Kirkegårdsinspektør Arne Falmer-Nielsen,
København.

For Fyn og omliggende øer:

Kirkegårdsinspektør Sigurd Jacobsen, Odense.

For Jylland:

Kirkegårdsinspektør Volmer Rud Nielsen,
Horsens.

Generalforsamlingen tilsluttede sig såvel forsøgsordningen som valget af konsulenter.

I september 1970 kan „Foreningen for Kirkegårdskultur“ fejre sit 50 års jubilæum, og i den anledning fandt pastor Götke-Hansen det rigtigt at manifestere jubilæet med udgivelsen af en publikation omhandlende danske kirkegårde. Forskellige forslag havde været drøftet ligesom samarbejde med andre instanser, men bestyrelsen havde fundet udgivelsen af et stærkt udvidet nummer af „Vore Kirkegårde“ for den eneste realisable. Bestyrelsen havde derfor nedsat en redaktionskomité til at arbejde med sagen. Sluttelig kommenterede formanden det nordiske samarbejde og fastslog, at „Foreningen for Kirkegårdskultur“ stadig er interesseret i et samarbejde såvel redaktionelt som på anden måde og bemærkede, at man ville forstærke kontakten med den norske forening for kirkegårdskultur.

Som følge af kassererskifte fremlagdes der ikke på generalforsamlingen noget budget for det kommende år, men det tidligere udsendte regnskab for det forløbne år blev gennemgået af kirkegårdsinspektør Volmer Rud Nielsen, og godkendtes af generalforsamlingen.

Foreningens redaktør, overgartner Axel Andersen redegjorde for den linie, han havde ønsket at lægge i sin redaktion af „Vore Kirkegårde“ og forelagde de emner, han ønskede behandlet i de kommende numre af tidsskriftet. Han beklagede, at det undertiden var vanskeligt at udsende tidsskriftet inden for de givne tidsfrister.

Efter aflæggelsen af beretninger og virksomhedsplan gik man til valget af bestyrelsesmedlemmer.

Genvalgt blev: Kirkegårdsinspektør Volmer Rud Nielsen, Horsens. Stenhuggermester Max Brinkløv, Slagelse.

Nyvalgt blev: Kirkegårdsinspektør P. W. Olsen, Frederiksberg. Kirkegårdsinspektør Hans Larsen, Ringe. Stenhuggermester N. P. Nielsen, Ringkøbing. Pastor Jørgen Fabricius, Rønne.

Som revisor valgtes stenhuggermester Frans Bovin, København, og stenhuggermester Ole Nielsen, København.

Som revisorsuppleant valgtes stenhuggermester Axel Olsen, Lyngby.

Foranlediget af foreningens 50 års jubilæum fastsattes årsmødet 1970 til at finde sted den 29. september i Århus.

Under eventuelt berørtes atter konsulentordningen, og herunder påpegede lrsf. Knud Frederiksen, at han fandt det ønskeligt at „Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer“ fik anledning til at

tage stilling til valget af konsulenter inden man publicerede den af „Foreningen for Kirkegårdskultur“ vedtagne prøveordning.

Efter generalforsamlingen konstituerede forretningsudvalget sig som følger: Formand, pastor P. Götke-Hansen. Næstformand, fhv. handelsminister Ove Hansen. Kasserer, kirkegårdsinspektør P. W. Olsen. Sekretær, kirkegårdsinspektør M. Falmer-Nielsen.

Årsmødet afsluttedes med en rundtur på Bornholm, hvor man blandt andet besigtigede såvel brud som værksteder i De forenede Granitbrud, ligeledes besøgte flere kirkegårde, hvor særlig Neksø kirkegårds gamle, smukke sandstensmonumenter havde deltagerens interesse. Ref. M. Falmer-Nielsen.

Foreningen for Kirkegårdskultur – Årsregnskab 1/4 1968 – 31/3 1969

Indtægter:

Kassebeholdning 1/4 1968.....			718:061.22(489) F.f.K.
Kontingenter	14.892,71	495,00	143,30
Tilskud:			
Kirkeministeriet	2.000,00		
Landbrugslotteriet	1.500,00		
Forlaget	2.510,00		6.010,00
Renter			28,97
Udgifter:			
Kontorudgifter	30,60	1.803,78	1.773,18
„Vore Kirkegårde“	3.110,57	18.147,30	15.036,73
Møder og foredrag			3.524,90
Diverse			239,35
Kassebeholdning 31/3 1969			5,82
			<u>20.579,98</u> <u>20.579,98</u>

Horsens, den 5. april 1969.

Regnskabet er revideret efter kassebog og kassebilag, kassebeholdningens tilstedeværelse er kontrolleret, og der har intet været at bemærke.

E. Kofoed.

N. P. Nielsen.

Volmer Rud Nielsen.

Århus, den 16. maj 1969.

Status pr. 31/3 1969.

Kassebeholdning		5,82
Tilgode. Kontingent		2.860,00
Tilgode. Annoncer		276,00
Annonceprovision		49,50
Foreningens formue		3.092,32
		<u>3.141,82</u> <u>3.141,82</u>

Horsens, den 5. april 1969.

Volmer Rud Nielsen.

Foreningen af danske kirkegårdsledere.

718.007:061.22(489) F.d.K.

Årsmøde og generalforsamling på Hindsgavl slot 7., 8., 9. og 10. september 1969.

Årsmødets gennemgående tema var foredrag og rundbordssamtale om gravmælekulturen, og allerede kort efter ankomsten søndag eftermiddag d. 7. september påhørtes et foredrag „Vore gravmæler“ af professor dr. phil. Otto Norn. Foredraget var ledsaget af lysbilleder.

Formanden, kirkegårdsinspektør Holger C. Nielsen, Lyngby, bød mandag velkommen til generalforsamlingen. En særlig velkomst rettedes til foreningens æresmedlemmer, O. Raahauge-Askegaard

og Peter Skovlund og til kyrkogårdschef Ragnar Ekstedt, Växjö. Under mødet indløb et telegram med hilsen fra Landslaget for kirkegårdskultur i Norge underskrevet af formanden, Harald Stenseth, sekretæren Egil Sinding-Larsen og Karen Reistad, som ønskede lykke for forhandlingerne, som skulle føres.

Kirkegårdsinspektør Aage Fich, Dragør, var generalforsamlingens dirigent.

Under formandens beretning udspandt der sig en livlig debat om det rådgivende udvalg for kirkegårdsbestyrelser.

Udvalgets arbejde og arbejdsområde blev kritiseret, idet det blev gjort gældende, at når man var

medlem af Foreningen af danske kirkegårdsledere og dermed også af Foreningen for kirkegårds-kultur, kunne man ikke udenom foreningerne danne et sådant rådgivende udvalg for kirkegårdsbestyrelser, der på flere punkter direkte modarbejdede de pågældende foreningers medlemsinteresser.

Ved valg til bestyrelsen blev kassereren, Henning Rosenmeier, Slagelse, genvalgt. Kirkegårdsinspektør Jens Jensen, Aalborg, nyvalgtes i stedet for afdøde kirkegårdsinspektør Knud Tybjerg, Skive. Som repræsentant til Fællesrådet for havekultur og landskabspleje blev kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted, Holbæk, genvalgt.

I rundbordsamtalen over emnet „Hvad kan der gøres for at højne gravstenskulturen på kirkegårdene“ deltog som repræsentanter for Stenindustrien, direktør Holger Staffensen, De forenede granitbrud, og oldermændene for Stenhuggerlauget, stenhuggermester Knud E. Andersen.

Formanden indledte og de øvrige kirkegårdsledere, som også var med i indledningen, var kirkegårdsinspektør Arne Falmer-Nielsen, København, og H. D. Ørsted, Holbæk.

En meget lang, men indholdsrig debat, som mundede ud i et alvorligt ønske om et samarbejde mellem stenindustriens folk, kirkegårdsledere og planlæggere af kirkegårde.

Redskabsdagen tirsdag. Hvordan skal dette snart beskrives. Et righoldigt udvalg af alt hvad hjertet kan begære af gode maskiner til arbejdet på kirkegårdene. Firmaerne havde ikke sparet sig, det var ganske simpelt imponerende.

Dertil kom, at konsulent Jørgen Mosegaard, Odense, på en både morsom og saglig måde med skyldig hensyn til køber og sælger virkelig kunne give relevante oplysninger om de fremstillede ting.

Som sædvanlig, men uhyre glædeligt, var mange kirkegårdsbestyrelsesmedlemmer samt medlemmer af beslægtede foreninger såsom Landsbygraverforeningen, Embedsgartnerforeningen, Anlægsgartnerforeningen og Stads- og kommunegartnerforeningen til stede.

Tid er der altid for lidt af. Det havde været rart, om man kunne have opholdt sig lidt længere i Kolding, hvortil der var ekskursion, og hvor et moderne supermarked indenfor plantehandel og Kolding botaniske have blev besøgt.

Selv om der er sket store forandringer i den botaniske have (tidl. Aksel Olsens planteskole), er den dog meget seværdig, og den bliver nok bedre endnu med årene.

Formanden afsluttede her mødet, og næste års mødested bliver i det nordlige Jylland.

C. Strunck.

Fra danske dagblade

Ligbrænding i Danmark. 718(489):614.62
9/9. Ekstra Bl. Reportage om ligbrændingsprocessen med billeder fra svenske krematorier, da man ikke kunne få lov at fotografere i danske krematorier. Hvorfor denne tys-tys, formener vi følget adgang til at overvære kistens nedsættelse i jordgraven?

Privatbegravelsespladser. 718(489)
14/9. Aktuelt. Man kan blive begravet i sin have; men der er mange formaliteter, der skal være i orden.

Kirkegårds konsulenter. 718(489)
22/8. Fyns T. Kirkeministeriet har nedsat en arbejdsgruppe, der skal arbejde med forslaget om ansættelse af kirkegårds konsulenter. Medlemmerne udpeges af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Det kgl. Akademi for skønne Kunster, Udvalget for Havekunst, Danmarks Provsteforening og Foreningen for Kirkegårdskultur samt Stiftsovrigheden. Sidstnævnte repræsenteres af biskop Gudmund Schiøler, Roskilde.

Tåstrup Nykirke. 718(489.11)
12/7. Roskilde T. Den nye kgd. i Rønnevangskvarteret er under planlægning. I midteraksen kommer et af kommunens regnvandsbassiner til at ligge. I dette tilfælde har man givet bassinet en ret lang, men smal form.

Himmelev. 718(489.11)
27/8. Roskilde T. Der er sikret 2,1 ha til kgd.s-udvidelse. Der er hensat 40.000 kr. til arbejdets udførelse.

Farum. 718(489.11)
11/9. Fr.borg Amts A. 2. forslag til placering af den nye kirke og kgd. i Staunholt-området er udarbejdet.

20/9. Fr.borg Amts A. Udvidelsen er kgd.en er endnu ikke godkendt, bl. a. fordi der skal laves en åbning i den gamle mur.

Hellebæk. 718(489.12)
27/8. Helsingør Dagbl. Kgd.en udvides med 1.400 m², der i 1970/71 skal anlægges som urnehave. Arealet har kostet 14.000 kr.

Hørsholm. 718(489.12)
10/7. Fr.borg Amts A. Opfyldning og planeringsarbejde af udvidelsen ved Folehavevej er under udførelse.

Lynæs. 718(489.12)
17/8. Fr.borg Amts A. Kgd.sudvidelsen bliver mere bekostelig end anslået, idet undergrunden er fuld af store sten, der må fjernes.

Oppe Sundby. 718(489.12)
24/7. Fr.borg Amts A. Udvidelse af kgd.en mod øst er nært forestående. Kommunen har forlangt dræning såvel af det nye areal som den gamle kgd.
30/8. Fr.borg Amts A. Projektet til udv., der omfatter 5.500 m², er indsendt til godkendelse. (Arkt. Henning Rasmussen.)

Skævinge. 718(489.12)
2/7. Nord-Aktuelt. Skitse til kgd.sudv. har været forelagt menighedsrådet.

Kalundborg, Sct. Olai. 718(489.13)
26/7. Holbæk Amts Venstrebl. Kgd.en udvides så Esbern Snaresvej i fremtiden kommer til at danne grænse. Anlægsudgift 10.000 kr.

Ubbø. 718(489.13)
18/8. Kalundborg Folkebl., 19/8. Sjæll. T. Kirke-

- ministeriet har givet tilladelse til udv. på 3.000 m², der giver 288 gravpladser. (Arkt. Kirsten Lund-Andersen.)
- Fuglebjerg.* 718(489.14)
17/7. Sjæll. T. Der skal foretages regulering af kgd.smuren ved Kirkestræde og en låge skal ind-sættes.
23/7. Møns Tid. Det gamle kgd.skapel nedrives.
- Korsør.* 718(489.14)
26/6. Sjæll. T. Det er besluttet at lave en bredere hovedindgang i stedet for den ældre smalle. Udgift 6.000 kr.
- Havnelev.* 718(489.15)
24/7. Kr. Dagbl. En udv. af kgd. er vedtaget.
- Karise.* 718(489.15)
10/7 Kr. Dagbl. Man er i gang med at anlægge en urnegravplads.
- Lille-Heddinge.* 718(489.15)
19/7. Vordingborg Dagbl., 25/7. Kr. Dagbl. Til efteråret skal kgd.en udvides med ca. 1 tønde land.
- Næstved, Gl. kgd.* 718(489.15)
15/8. Vordingborg Dgbl. Kirkeministeriet har ikke kunnet godkende loftshøjden 2,30 m i det nye kapel, men forlangt 2,50 m. Projektet må nu om-arbejdes. (Arkt. Vestergaard Jensen.)
- Præstø.* 718(489.15)
4/7. Vordingborg Dgbl. Menighedsrådet har gen-fremsendt tidligere plan uændret til byrådet, og hå-ber denne gang at få den imødekommet.
9/8. Præstø Avis. Udvidelsen ønskes på een af kom-munen ejet ejendom på 500 m². Byplanudvalget vil kun tilbyde havearealet heraf ca. 225 m².
19/8. Præstø Avis. Byrådet tiltrådte i aftes at stille havearealet ved ejendommen til rådighed for ud-videlse.
19/9. Møns T. Ved en debat om byplan oplystes, at der var disponeret udvidelse af kgd., der kan dæk-ke behovet i 50-100 år.
- Fjelsted.* 718(489.21)
27/8. Fyens Stiftst. Udvidelse af kgd.en forestår.
- Hørby.* 718(489.21)
28/7. Fyns T. En stor udv. af kgd.en er i gang.
- Kerteminde.* 718(489.21)
3/9. Fyns T. En ny mur opføres af bornholmsk gra-nit, hvoraf der er medgået 85 t. Udgiften bliver 30.000 kr.
- Søndersø.* 718(489.21)
30/6. Fyns T. Til udv. af kgd.en er købt 4491 m² samt 1.354 m² af præstegårdsjorden tages med.
- Fåborg.* 718(489.22)
20/9. Fyns T. Dansk Ligbrændingsforening, Svend-borg amtskreds, har besluttet at anskaffe en skulp-tur eller anden kunstnerisk udsmykning til urne-haven. Billedhugger Erik Cohrt, Fåborg, har givet tilsagn om at lave et udkast.
- Øster Skerninge.* 718(489.22)
28/8. Svendborg A. Menighedsrådet ønsker at ind-rette en urnelund, og har afsat 10.000 kr. til for-målet på det kommende års budget.
- Maribo.* 718(489.31)
24/9. Loll.-F. Folkebl. Det nye menighedsråd får til opgave at istandsætte kapellet og anlægge en ny kgd. Kapellet bruges mest til hensættelse af kister, men de 99 % begravnes fra Domkirken.
- Nysted.* 718(489.31)
27/6. Loll. T., Loll.-F. Folkebl., Loll.-F. Venstrebl. På menighedsrådsmødet vedtoges at etablere en askefællesgrav syd for den store høj. Udsmyknin-gen vil bestå af et egetræskors uden inskription.
- Tirsted.* 718(489.31)
5/9. Loll.-F. Venstrebl. Ud. af kgd.en m. 3.100 m² nord for den nuværende kgd. er forestående. (Arkt. kgd.sinspekt. Jens Birksø.)
- Frederikshavn.* 718(489.41)
25/6. Vendsyssel T. Til ny kgd. øst for Flade kirke er hensat 174.950 kr., det beløb Volksbund deut-sche Kriegsgräberfürsorge har betalt som kompen-sation for beslaglæggelse af gravsteder på Frede-rikshavn kgd.
11/9. Vendsyssel T. Flade-Gærum sogneråd vedtog at anbefale udstykning af 6,8 ha af naboejendom-men til den ejendom og sammenlægning med den-ne, som Frederikshavn menighedsråd har købt til ny kgd.
- Vedsted.* 718(489.41)
8/9. Vendsyssel T. Kgd.en skal udvides.
- Aalborg, Søndre.* 718(489.43)
11/9. Aalb. Stiftst. Langs Nesagervej opføres en 324 m lang ca. 2 m høj mur af gule mursten. Ud-giften bliver ca. 160.000 kr.
- Aalborg, Østre.* 718(489.43)
26/6. Aalb. Amtst. Krematoriet ventes færdigt til indvielse omkr. 1. sept. (Arkt. Logan Nørgaard.)
- Ebeltoft.* 718(489.44)
24/6. Aarh. Stiftst. Kgd.en udvides med 10.000 m² langs Østerallé. Lige som den ældre del bliver den nye også hegnet med kampestensdige.
- Glæsborg.* 718(489.44)
21/8. Aarhus Stiftst. En udv. af kgd.en med 904 m² er godkendt af sognerådet.
- Hadbjerg.* 718(489.44)
20/8. Folkebl. for Randers og omegn. Gangen fra kirkedøren til lågen belægges med brosten.
- Kristrup.* 718(489.44)
25/7. Kr. Dagbl. Ny urnehave og børnebegravelse kan tages i brug i sommer. Ny vej fra Åbsalons-gade til kapellet skal anlægges. (Arkt. kgd.sinspek-tør V. Rud Nielsen.)
- Mellerup.* 718(489.44)
25/7. Randers Amtsa. Valgmenigheden vedtog på sin generalforsamling at udvide kgd.en med 36 pladser. Jorden tages fra præstegårdshaven, anlægs-gartner Ivan Jørgensen, Knejstrup, har lavet for-slaget. Overslag 5.000 kr.
- Mørke.* 718(489.44)
17/7. Aarhus Stiftst., Randers Amtsa., 21/7. Kr. Dagbl. 2. etape af kgd.ens regulering er gennem-ført nu. Arbejdet har været vanskeligt i det bakke-

de terræn, udgiften blev 100.000 kr., 10 % højere end anslået. (Arkt. kgd.sinspektør V. Rud Nielsen.)

Ørsted. 718(489.44)
16/8. Randers Amtsa. I forbindelse med restaureringen af den gamle kirkelade flyttes hovedindgangen, og der laves parkanlæg på kirkepladsen.

Feldingbjerg, Stobholm. 718(489.45)
26/8. Kr. Dagbl. På kirkegården, der blev anlagt 1948, skal der til foråret opføres kirke.

Klejtrup. 718(489.45)
11/7. Kr. Dagbl. Sydskråningen skal reguleres, nye hække plantes, og trappe afløses af ramper.
6/9. Aalborg Amtst. Kgd. har fået en tiltrængt forskønnelse ved omlægningen af sydskråningen.

Langå. 718(489.45)
11/9. Randers Amtst. Langå-Torup-Sdr. Vinge kommune har solgt 4.000 m² til menighedsrådet til reserve til senere kgd.sudv.

Serup. 718(489.45)
19/7. Kr. Dagbl. Et nyt kapel er opført. Udgiften blev 43.107 kr. (Arkt. Poul Erik Jensen og Henning Klock.)

Skive, Resen. 718(489.45)
21/6. Holstebro Dagbl. Den nye naturkgd. vil ifl. overslag komme til at koste 2 mill. kr. Skitseforslag er godkendt af menighedsrådet og indsendt til kirkeministeriet.

Bregning. 718(489.46)
5/7. Vestkysten. P. gr. a. pladsmangel har menighedsrådet sikret sig 500 m² øst for kirken. Når tiladelse til købet er i orden, finder anlæg sted. Kapellet skal også udvides og kgd.slågen fornyes.

Herning, Nordre. 718(489.46)
3/7. Holstebro Dagbl. Den første begravelse har fundet sted.
19/7. Herning Folkebl. Fællesmenighedsrådet debatterer henlæggelse af penge på budget 1970/71 til kapel-krematorium.

Herning, Gamle. 718(489.46)
28/8. Kr. Dagbl. Sct. Johannes sogn har henlagt yderligere 160.000 kr. til en ny kirke, der skal ligge på den gl. kgd., hvor Hernings gamle kirke lå, nedrevet 1887.

Holstebro. 718(489.46)
22/6. Berl. Tid., Politiken. Ny kgd. og krem. til 4 mill. kr. er udbudt i licitation trods kritik mod krematoriet, idet Struers krem. også kunne dække Holstebros behov.
30/8. Holstebro Dagbl. 250.000 kr. er henlagt ifl. budget 1970/71 til den ny kgd.

Lemvig. 718(489.46)
4/7. Ringkøbing Amts Dagbl. Udvidelsesarbejdet er afleveret, og indvielsen sker i august. Udv. er 1/3 af de 2 tdr. land, der erhvervedes for flere år siden, og har 140 gravlodder. (Arkt. kgd.sinspektør V. Rud Nielsen.)

Nr. Vium. 718(489.46)
31/7. Herning Folkebl. Planer til opførelse af nyt

kapel og udv. af kgd.en er godkendt, og arbejdet er påbegyndt. Udv. sker vest for kirken, og det er også her kapellet placeres. Udgift 50.000 kr.

Skjern. 718(489.46)
9/9. Kr. Dagbl. Menighedsrådet har afsat 50.000 kr. på budget 1970/71 til ny kgd. og 20.000 kr. til regulering og belægning på pladsen foran kapellet.

Sdr. Bork. 718(489.46)
9/7. Ringkøbing Amts Dagbl. Et nyt kapel er opført, udgift 50.000 kr. (Arkt. Rich. Aas.)

Videbæk. 718(489.46)
22/8. Ringkøbing Amts Dagbl., 15/9. Herning Folkebl. Sundhedsstyrelsen har accepteret udv. af kgd. en mod øst på et areal, der ligger tæt op mod vandværkets borer. Tilladelsen er dog betinget af prøvegravninger og vandprøver, som landvæsenkommissionen skal tage stilling til.

Grundfør. 718(489.47)
20/8. Skanderborg Amts A. Tung lastvognstrafik forårsager skade på kgd.smuren. Kgd.en er blevet udvidet, og menighedsrådet har besluttet at frilægge den ældre del af kgd.en efterhånden som gravene sløjfes.

Risskov. 718(489.47)
27/8. Demokraten. Vejby-Risskov kommune vil ikke give tilskud til fornyelse af mur, der beløber sig til 169.000 kr., idet man ikke kunne anerkende, at revnerne, der var opstået, skyldtes afgravning for ca. 20 år siden.

Odder. 718(489.47)
30/6. Aarhus Stiftst. Det ny kgd.sareal ved Århusvej planeres og beplantes. Det er vedtaget, at søge kontakt med havearkitekt T. Michelsen, Sorø, for at få udarbejdet plan.

Århus, Vestre. 718(489.47)
9/7. Demokraten. Det nye krematorium blev indviet d. 8/7. Projektet, der har kostet 3,5 mill. kr., er tegnet af arkt. Henning Larsen. Det har kapelsal med ca. 50 siddepladser, kisteopbevaringsrum med køleanlæg og teknisk afdeling med to ovne. Krematoriet er placeret tæt op mod det ældre kapel, som det betjeningsmæssigt drives sammen med. Krematoriet afløser det ældre på Nordre kgd.

Brødstrup. 718(489.47)
12/9. Vejle Amts Folkebl. Kgd.en skal udvides mod syd, en del af det sikrede areal tages i brug i 1970.

Ry. 718(489.47)
9/9. Kr. Dagbl. Kapellet istandsættes, bl. a. indsættes ny dør og belysning.

Silkeborg. 718(489.47)
6/9. Skanderborg Amts A. Kgd.en trænger til udvidelse, derfor har kommunen lovet at aflevere et areal ved Kærsgårdsvej i opfyldt stand.

Give. 718(489.48)
9/7. Vejle Amts Folkebl. Menighedsrådet har besluttet at udvide kgd.en mod øst med 6.000 m² og omgive det med et 150 m langt kampestensdige. Jordarbejdet skal udføres i sommer.

Juelsminde. 718(489.48)
24/8. Horsens Folkebl., Vejle Amts Folkebl. Udvidelsen af kgd.en er næsten færdig. Anlægssummen blev 150.000 kr. (Arkt. kgd.sinspektør V. Rud Nielsen.)

Ødis. 718(489.48)
14/8. Kolding Folkebl. Der er anlagt urnehave med fællesgrav og enkeltgrave. Behovet er ikke stort endnu for urnegrave, een hvert andet år.

Esbjerg. 718(489.49)
20/9. Vestkysten. 52 forslag er indsendt til konkurrencen om ny kirkegård.

Esbjerg. Fourfeldt gravlund. 718(489.49)
17/7. Politiken m. fl. 400 kors tilvirket i Belgien skal opstilles på tyske grave.
24/8. Berlingske T. De opstillede kors har på få uger helt ændret gravenes udseende.

Grimstrup. 718(489.49)
4/9. Vestkysten. Plan til udvidelse af kgd.en mod nord med 250-275 nye gravpladser er indsendt til kirkeministeriet.

Oksbøl, tyske. 718(489.49)
18/7. Vestkysten. 500 granitkors er ved at blive opsat på flygtningekirkegården til erstatning for trækorsene. Granitkorsene har 4 navne hver, mens trækorsene havde 2, også her stammer granitkorsene fra Belgien.

Nustrup. 718(489.61)
26/6. Dannevirke. Den nye del af kgd.en blev indviet ved den første begravelse. Arealet er på 2.500 m² og anlagt i gammel landsbystil med alle grave østvendt. Den nye del skilles fra den ældre del af det oprindelige stendige, hvori der er lavet en 10 m bred åbning, men også den nye del er hegnet af stendige og beplantning.

Tønder. 718(489.62)
26/6. Jydske T. Kirkeministeriet har givet forhåndsmeddelelse om godkendelse af projektet til nyt kapel. Det er et ændret forslag efter arkitektkonkurrence for 4 år siden. Opførelsesudgiften bliver godt 1 mill. kr. (Arkt. Holger Rosenvold.)

Bov. 718(489.63)
25/8. Kr. Dagbl. Menighedsrådet har afsat 15.000 kr. af kommende års budget til udv. af kgd.en mod syd.

Ensted. 718(489.63)
29/8. Jydske Tid. Der er henlagt 7.000 kr. til kirkegårdsudvidelse.

Augustenborg. 718(489.64)
29/9. Kr. Dagbl. Kgd.skapellet skal udvides, så der bliver 100 siddepladser, herved får kapellet form som korskirke. Overslaget angiver 200.000 kr. i udgift. (Arkt. Mogens Meyling.)

Modtagne skrifter

Gustav Wied først - og sidst. 839.8:92 Wied Nielsen & Møllers Bogtrykkeri, Roskilde, markerede sit 25 års jubilæum ved at udsende en smuk lille bog: Niels A. Christiansen: Gustav Wied først - og sidst. Gustav Wied boede i Roskilde fra 1897 til

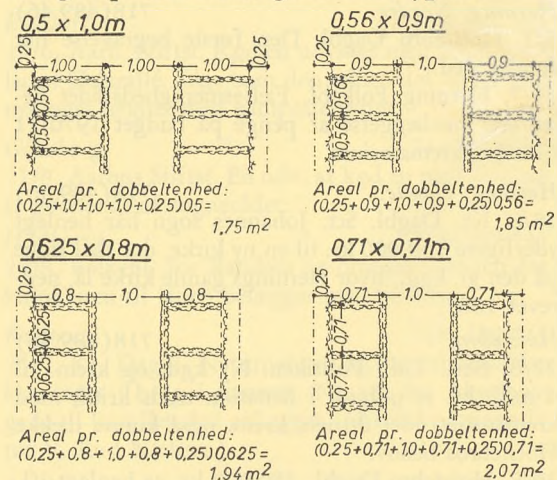
sin død i 1914. Det er derfor naturligt, at Roskilde museum har lavet en speciel Gustav Wied-samling. Museumsinspektøren fortæller om forskellige museumsgenstande og klargør, hvad der vides og kan udledes om deres forhold til begivenheder i Gustav Wieds liv.

(Niels A. Christiansen: Gustav Wied først - og sidst. Format 19,0×12,8 cm. 58 sider. Udgivet af Nielsens & Møllers Bogtrykkeri, Roskilde, 1969. Trykt i 1500 eksemplarer, hvoraf et mindre antal er til salg gennem boghandelen.)

Dansk Ligbrændingsforenings årsskrift 1969.
614.62:061.22(489) D.L.

Under redaktion af N. J. Rald, Ida-Merete Erlandsen og Erik Würtz har Dansk Ligbrændingsforening udsendt sit 48 sider store årsskrift.

Fra det nye krematorium i Århus er der en reportage, billeder herfra smykker såvel for- som bagside af det smukke hefte. Kirkegårds-konsulent Karen Reistad skriver om: Kremasjon og kirkegårdsforhold, ud fra sit nøje kendskab til norske forhold. Også kirkegårds-konkurrencen i Lund får en omtale. Kirkegårdsinspektør Jørgen Jørgensen deltog i Sveriges Ligbrændingsforenings rejse til Schweiz i september 1968, sine indtryk har han nedfældet i: Et udsnit af kirkegårdsforhold i Schweiz. Mogens Kofod Pedersen har besøgt to amerikanske krematorier. I en lille artikel: Fra stendysse til askefællesgrav, trækker Ida-Merete Erlandsen den historiske udvikling af gravskikke i Danmark op, og hun konkluderer i den uhyre pladsbesparelse, der ligger i fællesgraven: men, at der på 2.400 m² skulle blive plads til 50.640 asker, eller 21,1 pr. m², må dog vist siges at være rovdrift, som vel heller ikke er helt lovligt. Det fastslås også, at samme 2.400 m² kan give plads til 2.700 gravsteder á 1/2 m².

Det kan der også; men så bliver der tale om kopien af kistegraven 0,5×1,0 m, den dårligst tænkelige form et gravsted kan have, de dårligste muligheder for mindstensanbringelse såvel som beplantning. Vedføjede skitse viser, hvor meget bedre betingelser man får, jo mere formen nærmer sig kvadraten. Kun formatet 0,5×1,0 m er så økonomisk pladsmæssigt set, og så må arealet helst være en lang tarm eller en rektangel, hvor man kan bruge de omgivende veje som færdelsårer. Plads til

adskillende beplantning er det minimum, som en baghæk kan give. Så dårligt står det heller ikke til noget steds i vort land, at vi skal være så smålige. Lad os også have råd til at ofre lidt på det æstetiske.

1969 er hundredåret for den internationale lægekongres i Firenze, hvor ligbrændingen blev omtalt første gang offentligt, det mindes William Fridericia.

Beretningen for året 1968 skrives af Erik Würtz. Desværre viser medlemsstatistikken, som ved mange andre foreninger, tilbagegang, men den traditionelle statistik for landets nu 32 krematorier er meget interessant. Af årets 47.283 døde (1967: 47.829) blev 17.935 (1967: 17.472) kremerede, det er 37,9 % (1967: 36,1 %). Hovedstadsområdet havde en ligbrændingsprocent på 74,4 mod 74,6 % i 1967, i provinsen fik følgende 10 byer de højeste procenter.

	Kremationsprocent for døde i krematoriebyen	
	1968	1967
Køge	80,9	80,7
Helsingør	71,9	70,0
Roskilde	66,6	47,0
Nakskov	62,0	52,9
Svendborg	62,0	64,4
Odense	60,8	56,4
Randers	58,6	59,7
Holbæk	56,7	39,8
Nykøbing F.	56,1	62,1
Århus	55,5	55,0

Statistikken giver også talmateriale til at lave følgende interessante opstilling over krematoriernes benyttelsesgrad og hvem, der benytter dem. Der kan dog være små fejl, idet antal af udenbys kremerede er fundet ved at trække antal af indenbys kremerede fra krematoriets samlede antal kremerede. Alle kremerede i krematoriebyen behøver ikke at være brændt i byens krematorium for at blive optaget i statistikken.

	Antal krematorier	Andel af hele landet pct.	Døde i krematoriebyen	Heraf kremerede	Udenbys kremerede antal	Udenbys kremerede pct.
Stor-København	10.701	59,674	12.315	9.162	1.539	14,382
Roskilde	393	2,191	343	232	161	44,353
Køge	278	1,550	126	102	176	63,324
Helsingør	237	1,352	267	192	45	18,987
Hillerød	183	1,020	188	62	121	66,120
Holbæk	185	1,031	157	89	96	51,892
Slagelse	289	1,559	239	114	165	59,140
Næstved	278	1,550	194	82	196	70,504
Sjælland ialt	12.534	69,927	13.857	10.035	2.499	19,944
Odense	937	5,224	1.088	662	275	29,349
Svendborg	427	2,381	299	186	241	56,440
Fyn ialt	1.364	7,605	1.387	848	516	37,830
Nakskov	145	0,808	234	117	28	19,310
Nykøbing F.	262	1,461	198	111	151	57,634
Lolland-Falster ialt	407	2,269	432	228	179	43,980
Hjørring	105	0,585	185	54	51	48,571
Ålborg	694	3,870	836	457	237	34,150
Randers	456	2,542	464	272	184	40,351
Viborg	100	0,557	247	55	45	45,000
Struer	90	0,501	62	30	60	66,667
Århus	915	5,102	1.253	696	219	23,934
Horsens	215	1,199	482	160	55	25,581
Silkeborg	161	0,897	269	103	58	36,025
Vejle	167	0,931	350	89	78	46,707
Kolding	275	1,533	338	115	160	58,195
Esbjerg	153	0,853	499	101	52	33,987
Åbenrå	188	1,048	155	73	115	61,170
Jylland ialt	3.519	19,618	5.140	2.205	1.314	37,447
Ronne	111	0,618	152	57	54	48,649
Hele landet ialt	17.935	100,000	20.968	13.373	4.562	25,436

Ret mange krematorier benyttes mere af byens naboer end dens borgere, mange krematorier må have en dårlig forrentning af den investerede kapital.

På kortet er krematorierne indtegnede og ved hjælp af cirkler med krematoriebyen som centrum og 10, 20, 30 o.s.v. km afstand vises hvor meget og hvor langt ud et krematorium har sit opland.

Desværre opgives ikke antallet af døde for de enkelte landsdele, for så kunne man bedre vurdere ligbrændingens udbredelse landsdelsvis. I stedet har jeg fundet landets samlede befolkning pr. 1. januar 1964.

Landsdele	Indbyggere pr. 1/1 1964	pct. 1968	pct. kremerede 1968
Sjælland	2.030.090	43,18	69,927
Fyn	421.136	8,96	7,605
Lolland-Falster	129.792	2,76	2,269
Jylland	2.071.626	44,07	19,618
Bornholm	48.428	1,03	0,618
Hele landet ialt	4.701.072	100,00	100,000

Fra blade og tidsskrifter

Kirkegårds konkurrence. 718:7.092:718(487.6)

En konkurrence om udvidelse af Karlstads Norra kirkegård eller Rud skovkirkegård fik 3 forslag: SAR Åke Porne, Stockholm, der vandt med forslaget „Til Vila“, og belønnedes med 2000 kr., samt FSTL Edvard Jacobsen, Karlstad og FSTL Samuel Kaldén, Karlstad, der hver fik 1000 kr.

Udvidelsens areal ligger nord for den ældre kgd. Det er ikke helt så kuperet, som det ældre, bevoksningen består af birk iblandet gran og fyr, som

konkurrenceprogrammet krævede skånet i videst mulig omfang, således at terrænet fortsat får karakter af skov. Vinderforslaget tager også dette hensyn og har lagt kistegravsafdelinger i det lavere område mod vest og nord, således at de kommer til at ligge i naturlig forlængelse af den ældre dels kiste-grave. Urnegravene er anbragt på det højere lig-gende østlige. Kistegravene er lagt i terrasser, der følger højdekurverne rundt om bakkefoden. Urnegravene grupperes i mindre enheder omkring vandblokkene, sådan som de har ligget siden istiden, og disse benyttes til at indhugge minde. Der bliver plads til ca. 3.000 kistegrave og 10.000 urnegrave. Hovedindgangen placeres mod vest ved Moss-gatan, og her bliver også udnyttet en detalje i landskabet til at danne en bæk, der ender i en lille dam ret for hovedindgangen og som adskiller den nordlige og sydlige kistegravsafdeling. (Ignis 41(1967)7:92-97.)

Sten til mure, trapper og gange. 718:712.3
Naturstensmaterialer er taknemmelige til bygning af mure og trapper og belægning af gangstier. (Steinmetz und Steinbildhauer 85(1969)8:318-27.)

Mindesmærkeudstillinger. 718:726.825.1/4
I 10 år har Mannheim som mange andre tyske byer haft en gravminderådgivning, og for 3 år siden indrettedes specielle afdelinger med særlige bestemmelser for beplantning og monumenter, der er blevet meget populære. I år har man åbnet en udstilling med gode eksempler på kunstnerisk udførte mindesmærker. (Friedhof u. Denkmal 14(1969)5:1-13.)

Gravmæleudstillingen på Euroflor 69 i Dortmund anmeldes og bedømmes. (Steinmetz und Steinbildhauer 85(1969)7:270-86.)

Stenhuggerlauget i Essen har afholdt en udstilling på Essens Parkkirkegård. (Steinmetz und Steinbildhauer 85(1969)7:287-88.)

Hannover. 718(43)
Det tyske kirkegårdslederforbund holdt sit årsmøde i Dortmund. Hovedforedragsholdere var Gartnerdirektor Hans Jacobi, Hannover, og Ministerialrat Dr. Jürgen Gaedke. Særlig interesse har Hans Jacobis foredrag om Hannovers begravelsesvæsen, der var eksempel for emnet: „Bedre kirkegårdsøkonomi kræver harmonisk afstemning af teknik og arkitektur“. Begravelsesvæsenets struktur er i høj grad blevet rationaliseret, det centrale begravelseskantor er ophævet, og begravelser bestilles direkte på kirkegårdene, for at undgå dobbeltregistrering. Planlægningen af nye afdelinger følger nye principper for at kunne udnytte arbejdsbesparende maskiner. Kirkegårdsadministrationen er blevet forenklet og beskæftiger sig udelukkende med kirkegårdsanlægget og begravelsesernes udførelse, mens den har overladt forretningsmæssig vedligeholdelse og anlægsarbejde på gravsteder til private firmaer. Dette har kunnet lade sig gøre, især fordi der er klare forskrifter, servitutter for hver eneste område af kirkegårdene, så alle ved hvordan beplantning og monumenter skal være inden for hvert enkelt område. (Deutsche Friedhofskultur 59(1969)8:137-44.)

Saar. 718(43)
Den tyske kirkegårds-kulturförening Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal har en arbejdsgruppe i hver landsdel. Gruppen i Saar har ved henvendelse til menigheder og kommunalbestyrelser tilbudt rådgivning i kirkegårdsproblemer. Henvendelsen har resulteret i mange kontakter, der er ved at bære frugt. (Friedhof u. Denkmal 14(1969)4:1-11.)

Den tyske soldaterkirkegård Futapass. 718(45):718:725.945.2(43)

Den 28. juni indviedes den største tyske soldaterkirkegård i Italien. 300.688 faldne har her fået deres sidste hvilested. Anlægget ligger på en bjergtop næsten 1000 m over havet i Appenninerne. Støttemure følger terrænet rundt i en sneglegang og danner derved terrasser, der giver plads for 72 gravfelter. Toppen af bjerget krones af en mindehal. (Kriegsgräberfürsorge 45(1969)6:134-38.)

Nyt krematorium i Bergen. 718(483):718:726.83
Seks kommuner er gået sammen om at bygge et fælles krematorium på Møllendal kgd. i Bergen. Arkitektfirmaet Aal & Løkeland har udformet projektet, der var færdigt som skitseforslag og blev vedtaget i 1967. Bygningen rejses af betonelementer i 2 etager. Den øverste etage får 2 sale adskilt således, at højtideligheder kan foregå samtidig uden at forstyrre hinanden, samt venteværelser og præsteværelse foruden kontor. Den største sal bliver med 150 siddepladser, og den mindste får 50. I underetagen bliver den tekniske afdeling og modtagelse installeret. Der bliver kisteopbevaringsrum med køling til 32 kister, pynterum foruden betjeningens spisesal. Kapaciteten bliver 10 kremationer pr. dag. Hele komplekset får et etageareal på 2000 m².

Bergen har kun 2 kirkegårde, Møllendal fra 1874, og senere er Solheim kommet til, mens ældre kirkegårde er nedlagt. Solheim har siden 1939 haft krematorium. Kremationsprocenten var i 1950 50 og nærmer sig nu 70. I 1970 forventer man, at 5 af de i byggeriet deltagende kommuner bliver sammenlagt med Bergen til en storkommune. (Ignis 41(1969)7:98-100.)

Den danske landsbykirkegård. 718(489)
Historisk gennemgang af landsbykirkegårdens udvikling og påvirkninger gennem tiderne frem til vore dages ofte hårdhændede reguleringer, der mange steder helt har slettet det egnspræg landsbykirkegården havde. (Kgd.sinspektør A. Falmer-Nielsen i Gartneren 41(1969)10:6-8; Landsbygraveren 36(1969)8:97-100.)

Købstadskirkegårde. 718(489)
1805 blev det forbudt at begrave i kirkerne og det blev pålagt at skaffe kirkegårdsarealer uden for den tætbebyggede del af byerne. Da skabtes en kirkegårdstype, hvor man brød med gamle traditioner om øst-vest-vendte grave, man indførte dobbeltrækken. Planlæggerne har fulgt tidens strømninger. Det tidligere statussymbol „rigmandsgraven“ ændres nu mere i social retning og udformes som grøn, demokratisk kirkegård. (Kgd.sinspektør A. Falmer-Nielsen i Gartneren 41(1969)12:10-11.)